

és l'ús comú en tot el Princ. i no estrany a les altres regions. Propagant-se la palatal primera, s'hi sumà la *j*, i en resultà *-xa*. D'aquesta amalgama en la terminació ja apareixen testimonis medievals; si bé només en sé dos: «establím que còmit prena, de tots los farçels que pendran, totes les *sarxas*», Tort. S. XIII (BABL XI, 294, cf. acf III, 885b43); i «tres laüts liurats ab tota sa *xàrxia*».

En canvi es manté *sársia* a Benidorm (Moll, AORBB II, 442) i *sársia* a Alacant (Griera, l. c.) i a la major part de la costa valenciana: «pescaven amb *sársia*» Alfàs 1963; a Miramar de Gandia en parlaren de «*sársies* de cordes penjades» (crec a l'arada, veg. *xàvega*); i al Palmar de l'Albufera (tot desaprovant *rêts* com a acastellanat) feren constar que «en valencià es diu *sársia*»; si bé un altre home aclarí «o també *esársies*» 1962; en efecte: «no pogueren sixquera tirar el bou a l'aigua; però ¿qui tornava a terra en les *eixàrcies* eixutes?», Morales Sanmartin (*Idilis Llevantins*, 88.11); viva doncs encara la inicial etimològica en el medi tan conservador de l'Horta.

Continua encara fins a Tortosa (Vergés Paulí, *Espurnes*, nota 1; Griera, l. c.) i àdhuc més al N.: sentit *sársias* (ja passada la ratlla del cat. or.) a Cambrils (o bé fou *šá*); Griera torna a trobar *xàrcia* a StFeliu de Guixols, i Amades-Roig donen una notícia de *sársia* en el Princ. (BDC XIV, 61). Tanmateix aquí és *xarxa* quasi pertot (Amades-Roig, BDC XI, 68-69; teixidors IV, 163): *Ret* té poc predicament, almenys en el sentit de filat (tanmateix a la Torre de l'Espanyol m'explicaven *sendera* com «un *rêt* per agafar conills», 1935).

La posició de la *á* dins un contorn fortament palatal, per davant, i doblement per darrere, féu que la *á* s'hi hagi tornat *è*, amb gran extensió; la *r* hi ajudaria encara (cf. *EntreDL* I, 91-92). El pas de *xàrcia* a *šéršá* és general a les Illes (per bé que *xarxa* s'hi manté literàriament i fins en la llengua comuna) (cita de Gui. Colom, en *AlcM*). Excepcionalment hi ha conservació de *zi(a)* a Banyalbufar: *šéršá* (BDLC IV, 233).

Amb *e* entra allà fins en literatura; cf. T. Forteza (Gram., p. 33, § 62); «llampugues o lampredes --- amen s'ombra: --- per pescar-les se serveixen --- de grans bocins de suro, i a l'entorn d'ells s'acumulen els peixos, i al voltant s'hi tira una *xerxa* en forma de sac», Atx. Ll. Salvador (p. 137); «El rei havia pagat els mariners de Marsella perquè estirassin el castell fins a baixar-lo dins el vall; --- però --- les pedres i sagetes dels moros feien mal als soldats que ocupaven el castell, fins que els marsellesos dugueren *xerxes* de les naus, amb les quals cobriren el castell», Miquel Ribas de Pina (*La Conq. de Mall. per J. I, IdOr* v, 57); *xerxa de pescar*, en comèdia de Gabr. Cortès, *IdOr* VIII, 9.

En efecte, així ho he sentit jo mateix: *š éřšas*, a Alcúdia (1964). Igual a les altres illes: a Menorca *šéršá* a Fornells (1964); «n'hi ha de *xerxa!*» 'quantitat de coses que embalumen' (*AlcM*) és l'acc. medieval i aragonesa que hem documentat supra. A Eivissa, amb grafia defectuosa, «*xerche*: red de pesca», PzCabr.; «hi ha *šéršas* pels Rugois» oït a la Penya d'Eivissa

(1963); i a dos indrets de la costa de Formentera em mostraren una *šéršá* de pescar (1963).

La forma amb *è* reapareix a l'extrem N. del cat. continental. A l'Escala els mariners donaren encara a Giner i March la forma *xarxa*, amb l'explicació nom genèric dels filats de pescar: «*xarxa* és tot» (1937); però ja allí mateix és més vulgar la forma amb *è*, car el que jo hi vaig sentir és «el bol és el tros circular agafat per una *šéršé*»; i *šéršé* per a la de pescar és com ho vaig sentir dir a tothom a Roses, Cadaqués i el Port de la Selva (1964), i més enllà encara (ja en jurisdicció francesa), a Banyuls de la Marenda (1959).

L'ús universal de *xarxa* en cat., com a nom dels filats, ll. *rete*, ha fet que s'apliqui també figuradament a moltes coses importants de figura comparable: la *xarxa* de ferrocarrils, p. ex.; una ordre de la Conselleria d'Economia de la Generalitat reglamentà la «*xarxa aèria* de Catalunya» el 28-VIII-1934, seguint les directrius de JoCanudas (*Hist. de l'Aviació Catalana*, 264b).

DERIV.: *Xarxada* (DAg.). *Xarxaire* 'el qui fa *xarxes*' (BDC XIV, 69). *Xarxer*. *Xarxeta*. *Enxarxar*. *Eixarxat*: ja en una obra lulliana «anc no viu neguna nau tan mal *exarxiada* ni tan mal aparellada com la mia nau: --- sa *exà<r>cia* tota és de putrificació», *Li. de Cont.* III, 96. + *Aixarxiot* «red que se usaba para calar detrás los artes de encesa, y coger enmalladas las sardinas que se escapaban de aquel<los>»: «quansevulla que tindrà *axarxiot* la aja de calar ---» (així dos cops) en doc. de c. 1679, a Cadaqués (Fred. Rahola, *Mem. Ac. B. L. Bna.* VIII, 469, 478).

Sembla en gènere f., singularitat que ens voldríem explicar. Potser se li encomanà de *xarxó*, que també és f., i s'usa en un sentit, si bé figurat, tanmateix potser derivat del de *xarxa*: «Havíam tirat pel Portal Nou --- atrets per les flamarades dels focs --- cantonada al carrer Més Alt --- apamaren ab un cop d'ull el quadro --- —Envelat, tu! — —esclamà la P., mirant al hort dels velluters. — No ho sabíau? --- Y lluhit... És la colla del Pau sastre. Entrem-hi? — Aixís? Fetes unes *xarxons*? Fins la cara 'm cauria de vergonya», Pons Mass. (*Auca d. l. P.*, 98). El DAg. adueix l'ex.: «que en va de mal vestida: sembla un *xarxó*», amb variant *xarxot*, a St. Joan Despi, «persona mal engiponada, harapiento, mal vestido»; però el que aporta en el B. Emp., a Llofriu <Irene Rocas>, és *xarxó* (també com 'senyal de brutícia en el vestit'), 'persona bruta i mal vestida, deixadota', amb cita d'una cobla popular: «mai se pentinen / semblen *xarxons*: / de pois ne crien, / a batallons»; amb l'observació «també s'usa la forma *xarxona* quan el mot s'aplica a una dona, però és més freqüent la forma única *xarxó*» (*AlcM*) com ens hó ha documentat, en efecte, el passatge de Pons i Massaveu.

En conclusió: es diu *una xarxó* (com hem vist supra *una aixarxiot*); singular femení en -ó, que pressuposa un antic **eixarxió* format amb el sufix d'abstracte -ó <-ATIONE> o sigui 'acte de deixar fet una *xarxa*, amb vestit ple d'esquinços i forats com les malles d'una *xarxa*'. Ja Belv. i Lab. registren també *xarxot* «brut y desalinyat en el vestit». A mi m'és més